

Силабус освітнього компонента

Програма навчальної дисципліни

Історія та культура України

Шифр та назва спеціальності

072 – Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок

Інститут

Навчально-науковий інститут економіки, менеджменту і міжнародного бізнесу

Освітня програма

Фінанси і банківська справа

Кафедра

Українознавства, культурології та історії науки (310)

Рівень освіти

Бакалавр

Тип дисципліни

Загальна, обов'язкова

Семестр

2

Мова викладання

Українська

Викладачі, розробники

Шишкіна Євгенія Костянтинівна

Yevheniia.Shyshkina@khp.edu.ua

к.і.н., доцент,
доцент кафедри українознавства, культурології та історії науки

Автор біля 100 наукових та навчально-методичних праць.

Детальніше про викладача на сайті кафедри

<https://web.kpi.kharkov.ua/ukin/vikladachi>

Загальна інформація

Анотація

Дисципліна спрямована на вивчення суспільно-політичних і соціально-економічних процесів, які відбувалися на різних етапах розвитку українського народу і його державності, ознайомлення з еволюцією вітчизняної культури – історії її фундаментальних цінностей, як цілісних систем в світовому і європейському контекстах, отримання студентами фундаментальних знань з історії і культури України, як основам формування світогляду відповідального громадянина, носія інтелектуальних, моральних і естетичних якостей, гідних високоосвіченого фахівця.

Мета та цілі дисципліни

Отримання студентами фундаментальних знань з історії та культури України як основи формування світогляду відповідального громадянина, носія інтелектуальних, моральних та естетичних якостей гідних високоосвіченого фахівця.

Формат занять

Лекції, практичні заняття, консультації. Підсумковий контроль - екзамен

Компетентності

ЗК02. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК07. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК09. Здатність бути критичним і самокритичним ЗК07. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК13. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК14. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

СК09. Здатність здійснювати ефективні комунікації.

СК10. Здатність визначати, обґрунтовувати та брати відповідальність за професійні рішення.

СК11. Здатність підтримувати належний рівень знань та постійно підвищувати свою професійну підготовку.

Результати навчання

ПР22. Знати свої права і обов'язки як члена суспільства, розуміти цінності вільного демократичного суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ПР23. Визначати досягнення і ідентифікувати цінності суспільства на основі розуміння місця предметної області у загальній системі знань, використовувати різні види та форми рухової активності для ведення здорового способу життя.

Обсяг дисципліни

Загальний обсяг дисципліни 120 год. (4 кредити ECTS): лекції - 16 год., практичні заняття – 32 год., самостійна робота – 72 год. Форма оцінювання - екзамен

Передумови вивчення дисципліни (пререквізити)

Курс є початковим і потребує знань на рівні середньої освіти

Особливості дисципліни, методи та технології навчання

Методи: 1) словесні: опитування, бесіда, дискусія; 2)наочні: презентація, використання відео- та аудіо джерел і матеріалів етнографічного музею кафедри «Слобожанські скарби», виставкових експозицій музеїв та художніх галерей м. Харкова; 3)практичні: конспектування та обговорення історичних, культурологічних та філософських джерел, написання модульної контрольної роботи (модуль I), виконання індивідуальних творчих завдань на семінарах, тестування, написання рефератів (модуль II), підготовка тез на студентську науково-практичну конференцію.

Програма навчальної дисципліни

Теми лекційних занять

Лекція 1. Вступ до курсу. Стародавня історія та культура на теренах України.

1. Предмет курсу «Історія та культура України», його сутність, завдання і структура. Історія та культурологія: межі і перетин двох гуманітарних наук.

2. Сучасні напрями історичних досліджень.

3. Етимологія і сутність поняття «культура». Культура як соціальне явище. Структура і типології культур.

4. Поняття первісного суспільства, його світоглядні характеристики. Первісна культура на українських землях.

Лекція 2. Княжа доба в історії та культурі України (IX – перша половина XIV ст.)

1. Протодержавні східнослов'янські формації. Утворення Києво-Руської держави, основні теорії її походження.

2. Реформи Володимира Великого та розбудова держави за Ярослава Мудрого

3. Форма правління та основні структурні елементи політичної влади. Причини, сутність і наслідки роздробленості Києво-Руської держави.
4. Особливості та основні етапи розвитку культури Києво-Руської держави.
5. Політичний, економічний та культурний розвиток Галицько-Волинської держави.

Лекція 3. Історія та культура України литовсько-польської і козацької доби.

1. Литовсько-Руське князівство. Основні тенденції політичного та соціально-економічного розвитку українських земель у друг. пол. XIV–XVI ст.
2. Соціально-економічний та політичний розвиток українських земель у складі Речі Посполитої. Виникнення і формування українського козацтва як порубіжного суспільства.
3. Українська революція середини XVII ст.
4. Український Ренесанс XIV–XVI століть.
5. Культура України XIV–XVII ст. як синтез здобутків візантійської, західноєвропейської і тюркомовних культур.

Лекція 4. Україна в імперський період («довге XIX століття») кінець XVIII – початок XIX століття.

1. Соціально-економічний розвиток українських земель в Російській та Австрійській (АвстроУгорській) імперіях.
2. Українській національний рух у XIX столітті.
3. Основні тенденції розвитку Української культури XIX ст. Освіта і наука.
4. Українська художня культура XIX ст.

Лекція 5. Українська революція 1917-1921 рр. Україна у міжвоєнний період (1920-1930-ті рр.).

1. Перша світова війна та ідеологія масових політичних партій як визначальні чинники розвитку європейської політичної культури доби Новітньої історії.
2. Боротьба УНР, ЗУНР і Української Держави за відродження і збереження української державності (1917-1921 рр.).
3. Вплив революції на соціально-політичний, економічний і культурний розвиток Наддніпрянщини і Західної України протягом 1917-1921 рр.
4. Основні тенденції та суперечності політичних, економічних та соціокультурних процесів в українських землях у міжвоєнний період (1920-1930-ті рр.).
5. Формування тоталітарної політичної системи як головний результат більшовицької модернізації України.

Лекція 6. Український вимір Другої світової війни. Українське суспільство у 1945-1991 рр.

1. Український вимір Другої світової війни.
2. Пам'ять про Другу світову війну в сучасній Україні.
3. Українське суспільство в період пізнього сталінізму та десталінізації.
4. Українське суспільство у період кризи радянського ладу та спроб його реформування.

Лекція 7. Суспільно-політичний та культурний розвиток України у добу національно-державного самовизначення (1991 – 2023)

1. Державотворчі процеси в Україні у 1990-х рр.
2. Суперечності політичного, соціально-економічного та культурного розвитку України наприкінці ХХ-на поч. ХХІ ст.
3. Революційний процес 2005-2014 рр.: причини, рушійні сили, наслідки.
4. Збройна боротьба України за незалежність 2014-2023 рр.
5. Соціокультурні проблеми становлення сучасної української ідентичності.

Лекція 8. Історія та культура Слобожанщини

1. Слобожанщина як історико-етнографічний та історико-географічний регіон. Географічні межі, склад населення, характер діалекту. Дослідники історії краю.
2. Археологічні культури на теренах Слобідської України. Заселення “Дикого Поля” у XVII ст. Походження назви “Слобожанщина”. Слобідська Україна за часів полкового устрою.
3. Традиційна народна культура населення Слобожанщини XVII - ХХІ ст.
4. Харків як центр освіти, науки та культури у XVIII — початку ХХ ст.
5. Роль Слобожанщини в політичному та культурному житті України радянського та

пострадянського періодів.

Теми практичних занять

- Семінар 1. Історія та культурологія в сучасній гуманітаристиці
- Семінар 2. Стародавня історія та культура на теренах України.
- Семінар 3. Історія та культура княжої доби.
- Семінар 4. Українське суспільство у XIV – середині XVII ст.
- Семінар 5. Український Ренесанс. Культурне життя у XIV – першій половині XVII ст.
- Семінар 6. Українська козацька державність (друга половина XVII – XVIII ст.)
- Семінар 7. Культура України Нового часу (друга половина XVII – XVIII ст.)
- Семінар 8. Українське суспільство у «довгому» XIX столітті
- Семінар 9. Українська культура XIX ст.
- Семінар 10. Українська революція 1917-1921 рр.
- Семінар 11. Україна у міжвоєнний період (1920-1930-ті рр.)
- Семінар 12. Україна в роки Другої світової війни. Пам'ять про війну в сучасній Україні.
- Семінар 13. Українське суспільство у 1945-1991 рр.
- Семінар 14. Україна в роки незалежності.
- Семінар 15. Сучасна українська культура.
- Семінар 16. Історія та культура Слобожанщини.

Теми лабораторних робіт

Лабораторні заняття не передбачені

Самостійна робота

Самостійна робота передбачає підготовку до семінарських занять, написання рефератів та історичних есе (ІДЗ). Студенти можуть отримати консультації протягом усього семестру. Виступи на семінарських заняттях, підготовка письмових робіт є обов'язковими елементами отримання підсумкової оцінки за іспит

Література та навчальні матеріали

Основна:

1. Аркас М. Історія України-Русі / Бібліотека історичного клубу "Холодний Яр". Київ: Наш Формат, 2015. 464 с.
2. Багалій Д.І. Історія Слобідської України / передм. та ком. В.Л. Маслійчука; упорядн. О.О. Савчук. Харків: Видавець Олександр Савчук, 2019. ХХХІІ+400 с. — Сер. «Слобожанський світ». Вип. 12
3. Бойко О. Д. Історія України : підручник / О. Д. Бойко. 7-ме вид., стер. Київ: Академія, 2018. 717 с.
4. Бугрій В. С. Історія та культура України : навч. посіб. / В. С. Бугрій ; М-во освіти і науки України, Сум. держ. пед. ун-т ім. А. С. Макаренка. Суми : Цьома С. П., 2017. 316 с.
5. Греченко В. А. Історія та культура України : підручник / В. А. Греченко ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2017. 319 с.
6. Історія і культура України [Текст]: електрон. підручник для студ. природнич. і техн. спец. / В.В. Іваненко, Г.Г. Кривчик. – Д.: ДНУ ім. Олеса Гончара, 2016. – 206 с.
7. Історія та культура України : метод. вказівки для студентів заочної форми навчання усіх спеціальностей / Укладачі О. О. Петутіна, Л. П. Савченко. Харків : НТУ «ХПІ», 2019. 30 с.
8. Історія та культура України : навч. посіб. для студентів неісторич. спец. / [Т. В. Кузнець, О. В. Лісовська, О. В. Скус] ; М-во освіти і науки України, Уман. держ. пед. ун-т ім. П. Тичини. Умань : Сочінський М. М., 2017. 175 с.
9. Історія та культура України : підруч. для студентів техн. спец. ВНЗ / М. І. Бушин, О. М. Бут, О. І. Гуржій, С. М. Ховрич ; М-во освіти і науки України, Черкас. держ. технол. ун-т. Черкаси : Гордієнко Є. І., 2018. 1155с.
10. Історія та культура України: навчальний посібник / уклад. Дедурін Г. Г., Іванов С. Ю., Чорний І. В. – Харків: ХНУВС, 2017. – 108 с.
11. Історія та культура України: навчально-методичний посібник (у схемах і таблицях) / за наук. ред. проф. В. С. Бліхара. Львів: ПП «Арал», 2018. 480 с.

12. Історія української культури: Курс лекцій (під загальною редакцією доктора історичних наук С.О.Костишевої. – К.: ІВЦ „Видавництво „Політехніка”, 2010. – 334 с.
13. Левицька Н.М. Історія України. Україна в світі: історія і сучасність: навчальний посібник / Н.М. Левицька. – Рек. МОН 2-ге вид., доп. і перероб. – К.: Кондор, 2012. – 424 с.
14. Методичні вказівки до виконання підсумкової контрольної роботи з дисципліни "Історія та культура України" : для бакалаврів усіх напрямків підготовки / уклад.: М. В. Гутник, І. В. Дворкін ; Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. ін-т". Харків : НТУ «ХПІ», 2019. 34 с.
15. Міщенко М. М. Сучасна культура України (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.) : навч.-метод. посіб. з курсу «Історія української культури» / М. М. Міщенко. – Х.: НТУ «ХПІ», 2014. – 156 с.
16. Пальм Н.Д. Історія української культури : навчальний посібник / Н. Д. Пальм, Т. Є. Гетало. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2013. – 296 с.
17. Плани групових занять та індивідуальні завдання з дисципліни "Історія України та українська культура" [Електронний ресурс] : метод. рекомендації для курсантів Військового інституту танкових військ НТУ "ХПІ" / уклад.: І. В. Дворкін, С. С. Телуха, Н. В. Фрадкіна ; Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. ін-т". Електрон. текст. дані. Харків, 2020. 25 с.
18. Плани семінарів та методичні рекомендації з дисципліни «Історія та культура України» : навч.-метод. посібник для студ. усіх спец. / заг. ред. : О. О. Петутіна, Л. П. Савченко ; Нац. техн. ун-т «Харків. політехн. ін-т». Харків : НТУ «ХПІ», 2019. 55с. <https://repository.kpi.kharkov.ua/items/a2c42d8a-8085-4274-aa94-f52bbb91431e>
19. Українська культура [Електронний ресурс] : практикум для студентів усіх спец. : у 2 ч. Ч. 1 / уклад.: В. В. Маліков, М. М. Міщенко ; Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. ін-т". – Електрон. текст. дані. – Харків, 2021. – 216 с. – URI: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/58092>.
20. Українська культура [Електронний ресурс] : практикум для студентів усіх спец. : у 2 ч. Ч. 2 / уклад.: В. В. Маліков, М. М. Міщенко ; Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. ін-т". – Електрон. текст. дані. – Харків, 2021. – 124 с. – URI: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/58093>
21. Українська культура в іменах. Довідник[для студ. усіх спеціальн.] / О. О. Петутіна, Н. В. Вандишева-Ребро, О. В. Голозубов [та ін.]; за ред. О. О. Петутіної. – Харків: НТУ «ХПІ», 2017. – 303 с.
22. Українська культура. Конспекти лекцій для дистанційного навчання: для студентів першого курсу усіх спеціальностей. / О.О. Петутіна, Н.В. Вандишева-Ребро, М.М. Красіков та ін. – Х.: НТУ «ХПІ», 2020. – 68 с.
23. Українська культура. Конспекти лекцій для дистанційного навчання: для студентів першого курсу усіх спеціальностей. / О.О. Петутіна, Н.В. Вандишева-Ребро, М.М. Красіков та ін. – Х.: НТУ «ХПІ», 2020. – 68 с. <https://repository.kpi.kharkov.ua/items/fe562fd4-0bf2-49ca-b938-ccf8fc032d0a>
24. Фрадкіна Н.В. Українська культура ХІХ століття. : навч.-метод. посіб. / Н.В. Фрадкіна. – Х.: НТУ «ХПІ», 2011.
25. Seminars in History and Culture of Ukraine: Methodological Guidelines for English-Speaking Students / ed. by O.V.Haidamachuk, V.V.Malikov, M.M.Mishchenko, Y. K. Shyshkina. – Kharkiv : NTU «KhPI», 2021. – 81 p. <http://web.kpi.kharkov.ua/ukin/wpcontent/uploads/sites/195/2021/09/History-and-Culture-of-Ukraine-1.pdf>
- Додаткова:
1. Антропологічний код української культури і цивілізації (у двох книгах) О. О. Рафальський, Я. С. Калакура, В. П. Коцур, М. Ф. Юрій. Київ: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2020. Книга 1. 432 с.
2. Антропологічний код української культури і цивілізації (у двох книгах) О. О. Рафальський, Я. С. Калакура, В. П. Коцур, М. Ф. Юрій. Київ: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2020. Книга 2. 536 с.
3. Верменич Я. В. Феномен пограниччя: Крим і Донбас в долі України / Відп. Ред. В. А. Смолій. НАН України. Інститут історії України, Відділ історичної регіоналістики. – Київ: Інститут історії України, 2018. 369 с. <https://cutt.ly/6wEFYFju>
4. Віднянський С., Мартинов А. Російсько-українська війна та міжнародне співтовариство / Відп. Ред. В. Смолій. НАН України. Інститут історії України. Київ: Інститут історії України, 2023. 264 с. <http://surl.li/mpzuw>
5. Гай-Нижник П. Українська дипломатія й міжнародна фінансова політика урядів Центральної Ради, Української Держави (Гетьманату) та Директорії УНР (1917–1922 рр.) / Науково-дослідний інститут українознавства МОН України; Дипломатична академія України при МЗС України. – К.: Дуліби, 2016. – 532 с. <http://surl.li/mpzvuq>
6. Грицак Я. Нарис історії України. Формування модерної нації ХІХ — ХХ століття. Київ: Якабоо Publishing, 2022. 656 с.
7. Грицак Я. Подолати минуле: глобальна історія України / Я. Грицак. Київ : Портал, 2021. 432 с.

8. Гуржій О. Наддніпрянська Україна та зарубіжний світ у соціально-економічних вимірах XVII–XVIII ст. Історичні нариси / Відп. Ред. В. А. Смолій. НАН України. Інститут історії України. Київ: Інститут історії України, 2022. 296 с. <http://surl.li/mpzxxg>
9. Гейштор А. Слов'янська міфологія / Пер. з польс. С. Гіріка. Київ: Кліо, 2015. 416 с.
10. Залізник Л.Л. Стародавня історія України / Леонід Залізник. – [Київ]: Темпора, 2012. – 541 с., [6] арк. іл.
11. Історія української культури (від стародавніх часів до XIX ст.): ілюстрована хрестоматія. У 3-х частинах. / За заг. ред. проф. Ю. С. Сабадаш. Ч. I. Київ: вид-во Ліра-К, 2020. 320 с.
12. Історія української культури (у п'яти томах). Т.1. Історія культури давнього населення України. – К., 2001. Т.2. Українська культура XIII - першої половини XVII ст. – К., 2002. Т.3. Українська культура першої половини XVII – XVIII ст. – К., 2003. Т.4. Українська культура другої половини XIX ст. – К., 2005. Т.5. Кн.1. Українська культура XX - початку XXI століть. – К., 2011.- 862 с.
13. Історія української культури: термінологічний словник (науково-практичне видання) / за ред. Л. В. Анучиної, О. А. Стасевської, О. В. Уманець. – Х.: Колегіум, 2011. – 184 с.
14. Кульчицький С. Обґрунтування Голодомору 1932–1933 рр. як геноциду у світлі концепцій Р.Конквеста й Р.Лемкіна // Український історичний журнал. – 2018. – № 4. – С. 98-127 <http://surl.li/mpzuzm>
15. Мудрак М. «Нова генерація» і мистецький модернізм в Україні. – К.: Родовід, 2018. – 288 с.
16. Плохій С. Брама Європи : історія України від скіфських воєн до незалежності / Сергій Плохій ; пер. з англ. Р. Клочка. Перероб. і доп. вид. Харків : Клуб Сімейн. Дозвілля, 2023. 512 с.
17. Плохій С. Загублене царство. Історія «Русского мира» з 1470 року до сьогодні / пер. з англ. В. Євменеова, Є. Євменеова; наук. ред. ч. I- IV С. Луїнін. Харків: Фоліо, 2023. 308 с.
18. Попович М. В. Нарис історії культури України. - К.: «АртЕк», 1998. - 728 с.
19. Сидоренко В. Д. Візуальне мистецтво від авангардних зрушень до новітніх спрямувань : Розвиток візуального мистецтва України XX–XXI століть / В. Д. Сидоренко. – К.: ВХ[студіо], 2008. – 188 с.
20. Словник українського сакрального мистецтва / За ред. М. Станкевича. – Львів, 2006. – 287 с.
21. Сумцов, Микола Федорович. Слобожане : Історично-етнографічна розвідка. – Харків : Видавництво «Союз», 1918. – 240 с. <https://elib.nlu.org.ua/view.html?id=401>
22. Ушкалов Л. Ловитва невловного птаха: життя Григорія Сковороди. — К.: Дух і Літера, 2017. — 368 с
23. Ушкалов Л.В. Хвильовий і К °: зустріч з Європою (до дня народження письменника). Опубліковано в 7 Гру, 2015р. <https://kharkiv-nspu.org.ua/archives/3964>
24. Aleksieiev Y. A. History of Ukraine. Third edition / Y. Aleksieiev. Kyiv : Caravela, 2017. 216 p.
25. Shyshkina Y. K. A History of Ukraine: Presentations for English-Speaking Students = Історія України: презентації для англомовних студентів : texts of lectures / Y. K. Shyshkina. Kharkiv : NTU «KhPI», 2016. 176 p.
26. Oswald Spengler: Der Untergang des Abendlandes. Umriss einer Morphologie der Weltgeschichte. Wien/München 1918–1922 https://shron1.chtyvo.org.ua/Oswald_Spengler/Padinnia_Zakhody_frahmenty.pdf
27. Tylor Edward Burnett. Primitive Culture. L., 1871 <http://www.sati.archaeology.nsc.ru/library/taylor/taylor.htm>

Система оцінювання

Критерії оцінювання успішності студента та розподіл балів

100% підсумкове оцінювання у вигляді: робота на семінарах: 40% семестрової оцінки; самостійна робота: 40% семестрової оцінки; іспит: 20% семестрової оцінки.

Необхідною умовою допуску до іспиту є написання реферату

Шкала оцінювання

Сума балів	Національна оцінка	ECTS
90–100	Відмінно	A
82–89	Добре	B
75–81	Добре	C
64–74	Задовільно	D
60–63	Задовільно	E
35–59	Незадовільно (потрібне додаткове вивчення)	FX
1–34	Незадовільно (потрібне повторне вивчення)	F

Норми академічної етики і політика курсу

Студент повинен дотримуватися «Кодексу етики академічних взаємовідносин та доброчесності НТУ «ХПІ»: виявляти дисциплінованість, вихованість, доброзичливість, чесність, відповідальність. Конфліктні ситуації повинні відкрито обговорюватися в навчальних групах з викладачем, а при неможливості вирішення конфлікту – доводитися до відома співробітників дирекції інституту. Нормативно-правове забезпечення впровадження принципів академічної доброчесності НТУ «ХПІ» розміщено на сайті: <http://blogs.kpi.kharkov.ua/v2/nv/akademichna-dobrochesnist/>

Погодження

Силабус погоджено

Дата погодження, підпис
30 серпня 2023 р.

Завідувач кафедри
Олена ТВЕРИТНИКОВА

Дата погодження, підпис
30 серпня 2023 р.

Гарант ОП
Марина ШЕВЧЕНКО